

תוכן עניינים

מבוא	2
פרק 1. רקע היסטורי של התמסחרות ענף הכדורגל באירופה וישראל	3
פרק 2. יתרונות וחסרונות של התמסחרות ענף הכדורגל	10
פרק 3. התמודדות עם תופעת ההתמסחרות בכדורגל בדגש על שיטות תקנות אופ"א לתחרות כלכלית הוגנת ומנגנון הסולידריות	15
פרק 4. השפעת הרגולציה של תקנות אופ"א לתחרות כלכלית הוגנת ומנגנון הסולידריות על ענף הכדורגל	20
סיכום	24
רשימה ביבליוגרפית	26

מבוא

במהלך המאה ה-19, משחק הכדורגל החל לעבור תהליך התמקצעות. במסגרת זו למשל, הותר לשחקנים בבריטניה לקבל תשלום על השתתפותם במשחקים מפאת היעדרותם מהעבודה ולטובת אימונים ופיתוח המשחק. אולם ככל שהתרחב המודל הקפיטליסטי בעולם, כך גם התרחב המסחר בענף הכדורגל והדבר אפשר מעורבות פיננסית מורכבת וגדולה יותר בענף. משחק הכדורגל הפך לעסק לכל דבר ועניין שבו ניתן להרוויח כספים ממכירת כרטיסים, מכירת סוחרות, מכירת זכויות שידור, השקעה בתשתיות הספורט, שכר שחקנים ומאמנים וכדומה. נכון לראשית המאה ה-21 השווי העולמי של ענף הכדורגל נאמד ביותר מ-150 מיליארד ליש"ט (גלילי, בן-פורת, ולידור, 2009, עמ' 261, 272).

המסחר בכדורגל הוביל לתהליכים מגוונים, כמו רכישת שחקנים מוכשרים, שיפור תשתיות, ומשיכת קהלים גדולים למשחקים. אולם החסרונות בתהליך ההתמסחרות בכדורגל הינם ברורים למדי, המיקוד במשחק הכדורגל עשוי להישחק, כאשר מועדוני ספורט רוכשים שחקנים חדשים במחירים עוצמים הנאמדים בעשרות ומאות מיליוני דולרים. פסיקת בוסמן משנת 1995 שאפשרה מעבר של שחקנים באירופה מקבוצה לקבוצה, החמירה את הבעיה בכך שכעת מועדונים חזקים רוכשים בסכומי כסף עצומים שחקנים מצטיינים ובכך יוצרים אי-שוויון בין מועדונים חזקים למועדונים חלשים (Schubert, & Lopez Frias, 2019, p. 35). במקביל מתפתחות תופעות של חובות כבדים בקרב קבוצות כדורגל, ובאיטליה זוהו כבר מקרים של מועדוני כדורגל שפשטו את הרגל מפאת השקעות עצומות שלא החזירו את עצמן (Kennedy, & Kennedy, 2012, p. 329).

באירופה מנסים זמן רב להתמודד עם בעיית המסחר בכדורגל תחת רגולציה חדשה משנת 2010 הקרויה: "תקנות אופ"א לתחרות כלכלית הוגנת" Financial Fair Play. רגולציה זו, שמחייבת את כל הקבוצות האירופאיות המשתתפות בליגת האלופות, קובעת בפשטות כי הוצאותיו של המועדון אינן יכולות לחרוג מהכנסותיו. רגולציה זו ניסתה למנוע יצירת חובות גדולים של מועדונים, למנוע מהם לרכוש שחקנים במחירים מופרזים ולאפשר המשך פעילות בת-קיימא של המועדון (Schubert, Könecke, & Pitthan, 2016, p. 298). ארגון הכדורגל FIFA יצר במקביל מנגנון סולידריות שנועד לפזר את הוצאות הכספים בין מועדונים. סעיף מספר 21 לתקנות לגבי סטטוס והעברת שחקנים, קבע כי שחקן שעובר לקבוצה אחרת לפני תום החוזה, הקבוצה הרוכשת מחויבת להעביר כ-5% מהתשלום על השחקן לכל המועדונים שבהם שיחק השחקן בין הגילאים 12-23 וזאת במטרה לקדם את מעמדם של המועדונים החלשים (CDES, 2013, p. 47).

שאלת המחקר: כיצד השפיעה ההתמסחרות על ענף הכדורגל באירופה ובישראל? שאלה זו תבחן את היתרונות והחסרונות שהובילה תופעת ההתמסחרות בכדורגל כאשר מצד אחד זוהו תהליכים של פיתוח הכדורגל, אך מצד שני נוצרו תופעות של יצירת אי-שוויון בין קבוצות, ריבוי חובות של קבוצות, תופעות של שחיתות והפיכת משחק הכדורגל לעסק מסחרי מאשר לענף ספורט עממי.

אופן ביצוע המחקר: מחקר עיוני שיתמקד בסקירה של מאמרים אקדמיים ומקורות ראשוניים כדוגמת דוחות והחלטות רגולטוריות של ארגון FIFA ו-UEFA שהתמקדו בנושא התמסחרות הספורט בדגש על ענף הכדורגל. במחקר אבחן את הפרקים הבאים: בחינת רקע היסטורי של התמסחרות ענף הכדורגל באירופה (כולל ישראל שחברה בכדורגל האירופאי); לאחר מכן אבחן יתרונות וחסרונות של התמסחרות ענף הכדורגל באירופה; אתאר את הניסיון של ארגוני הכדורגל FIFA ו-UEFA להתמודד עם תופעת ההתמסחרות בכדורגל בדגש על שיטות של תקנות אופ"א לתחרות כלכלית הוגנת ומנגנון הסולידריות, ולבסוף אבחן כיצד רגולציות אלה השפיעו על ענף הכדורגל והאם הם הצליחו להביא ליתרונות ברורים יותר בניהול הפיננסי של הכדורגל באירופה.

פרק 1. רקע היסטורי של התמסחרות ענף הכדורגל באירופה וישראל

פרק זה ימשך כפרק תיאורטי והיסטורי של העבודה. בפרק זה אציג את התפתחותו וקיומו של המסחר בענף הכדורגל באירופה וישראל. תחילה הפרק יציג הגדרה כללית של מהו מסחר בספורט, ולאחר מכן אתאר מהו מסחר בכדורגל. לאחר הבנת ההגדרות אציג את התפתחות המסחר בכדורגל ואת היקפו כעת. באמצעות הפרק יהיה ניתן להבין את שורשי המסחר בכדורגל ולאחר מכן גם את השפעת התופעה על ענף הכדורגל.

הגדרות

התמסחרות היא מצב שבו פעולה או פרקטיקה מסוימת הופכת לסחורה והמניע שעומד מאחורי הפעולה הוא מניע כלכלי. זאת אומרת כי התמסחרות של ספורט היא מצב שבו פעילות הספורט הופכת לסוג של סחורה צרכנית והמניעים של פעולת הספורט מבוססים על מניעים כלכליים בדגש על רווחים כלכליים צפויים. המסחר בספורט מושפע מעקרונות השוק, כאשר לכל פעולה ניתן לשייך ערך כלכלי. בתהליך המסחר ישנה השקעה כספית עם ציפייה לרווחים וישנם תהליכים של מכירה ורכישה כדוגמת ציוד, ואף מעבר בתשלום של שחקנים, מאמן, ואנשי צוות מקצועי אחרים. תהליך ההתמסחרות נועד במקרים רבים להביא לשיפורים בענף הספורט מתוך הרצון הכלכלי להגביר את הרווח של המשקיעים (גלילי, בן-פורת, ולידור, 2009, ע' 240).

התמסחרות הספורט מבוססת על שתי תיאוריות מרכזיות. הגישה הראשונה מדגישה כי ספורט מושפע מהמערכת שבה הוא נמצא ולכן אין זה מפתיע כי ספורט יהיה מושפע מתהליכים שמתקיימים סביבו כמו השפעה פוליטית, חברתית כלכלית, ותרבותית. לכן תהליכים כלכליים, כמו תהליכים אחרים (פוליטיקה תרבות וכדומה), משפיעים גם כן על הספורט. הגישה השנייה מדגישה כי ספורט וכלכלה הם שני תהליכים ששולבים זה בזה. הגישה האמורה איננה רומזת כי תהליכים כלכליים תמיד היו משולבים בספורט, אלא היא יותר רומזת כי בעקבות התפתחות התהליכים הקפיטליסטיים בעולם שהובילו להעמקת הכלכלה בתחומי חברה רבים, כך גם ענפי הספורט השונים מצאו את עצמם מושפעים מתהליכים כלכליים. התמסחרות הספורט יכולה להתקיים בפעילות ספורט שנועדה לשעות הפנאי (כמו הרצון לרכוש ציוד ספורט ממותג) אך העמדה הנפוצה מדגישה כי התמסחרות בספורט מתרחשת בעיקר בתחום המקצועי – שבו הספורט הופך לעיסוק מקצועי (גלילי, בן-פורת, ולידור, 2009, ע' 234).

מתוך ההבנה של הגדרת המסחר בספורט ניתן לפתח גם את ההגדרה של מסחר ענף הכדורגל. מסחר הכדורגל הוא הפיכתו של ענף הכדורגל לכדי עסק וסחורה בעל ערך כלכלי. במצב זה, כדורגל נחשב מבחינה כלכלית לפעולה יצרנית המייצרת תועלת כלכלית מסוימת, למשל המשחק הופך לסוג של שירות מסחרי, ואילו האוהדים הופכים לסוג של צרכנים המוכנים להשקיע את כספם במטרה ליהנות מהמוצר המסחרי – ההנאה וההתרגשות של הכדורגל (Kennedy, & Kennedy, 2012, p. 332). בתהליך המסחר של הכדורגל, משתנים ערכים של ענף הכדורגל וכן גם משתנה מוסד הכדורגל, הארגון והתנהגותם של המעורבים בענף – כדוגמת מאמנים, שחקנים וקהלים (בן-פורת, 1999, ע' 518).

למשל שינוי בערכים יכול לבוא לידי ביטוי בערך חברתי (קבוצת הכדורגל מאפשרת ליצור לכידות חברתית) או ערך ספורטיבי (כמו ערך בריאותי או ערך של תחרות קבוצתית) והפיכתם לערך כלכלי של סחר חליפין – קרי תמורה בעבור תשלום. השינוי המוסדי יכול לבוא לידי ביטוי במעבר של שליטת המוסדות. אם בעבר שלט בענף הכדורגל מוסד פוליטי או חברתי שהשפיע על מועדון הכדורגל בהיבטים אידיאולוגיים פוליטיים וחברתיים, הרי שכיום שולט בו גורם כלכלי שמושפע מאידיאולוגיה כלכלית כדוגמת רווח. בהיבטים התנהגותיים מדובר על מאפיינים האישיים של מאמנים שחקנים וקהלים. כלומר, אלה משנים את המניעים בבואם לעסוק ולתמוך בכדורגל ולהתמקד במניעים כלכליים. למשל אם מאמן בעבר בחר לאמן קבוצת כדורגל מתוך מניעים